

FIGYELŐ
SZOLGÁLAT

ISMERTETÉSEK

002/051/:02/051/

NOVÁKOVÁ, H.:

Analýza světových sekundárních pramenů informatiky.
Néhány nemzetközi informatikai szekunder forrás elemzése.
Bibliografický časopis, 2.k. 3.sz. 1969. p.118-129.

Az informatikán belüli kommunikációs folyamat elemzése a nagyon elhanyagolt területek közé tartozik. A prágai Karlova Univerzita /Károly Egyetem/ Könyvtártudományi és Tudományos Tájékoztatási Tanszéke ezért vállalkozott komplex feltárására. E vállalkozás részeként elemeztek néhány nemzetközi informatikai referálólapot. Az 1967. évi teljes évfolyamok elemzése nyomán a következő kép alakult ki róluk:

A Library Literature 246 folyóiratból 5493 cikket referált. A referátumok 85%-a 70 folyóiratból származott, egyharmada pedig 8 folyóiratból /Libr.J., Wilson Libr.Bull., Libr.Congr.Inf.Bull., Libr. Assoc.Record, Publ.Weekly, ALA Bull., School Libr.J., Med.Lib. Assoc. Bull./ A referált irodalom kétharmada USA-beli volt, háromnegyede USA-beli, angol és kanadai. Kelet-Európát csak az NDK képviselte. A legintenzívebben referált lapok közül 57 volt könyvtárügyi, 13 szak-könyvtári vagy tevékenység szerint specializált /pl. bibliográfia, könyvtárosképzés stb./, 13 könyvkereskedelmi, levéltári, könyvkiadási, antikvár és feltalálói, mindössze 2 dokumentációs.

A Library Science Abstracts 1053 tételéből 6,6% könyvet, gyűjteményt és hírt ismertetett. A 160 folyóiratból származó 984 referátum 85%-a 75 folyóiratból származott. Az információk egyharmada 9 folyóiraatra esett /Libr.J., Libr. Assoc. Record, ALA Bull., Coll. Res. Libr., J. Docum., Kirjastolehti, Wilson Libr. Bull., Austral. Libr. J., Libr. World./ Az információk egyharmada USA-beli és angol, fele USA-beli, angol, kanadai, indiai és nyugat-német. Ha ehhez hozzáadjuk a finn referátumokat is, akkor megkapjuk az összes információ

kétharmadát. A referátumok között képviselve van Franciaország, a skandináv államok, Afrika és Ausztrália is. Több kelet-európai folyóirat is szerepel. Itt is a könyvtárügyi folyóiratoké a vezető szerep, ezen belül azonban nagyobb helyet foglalnak el a nemzetközi jellegű folyóiratok. A dokumentációs-informatikai folyóiratok száma 9, köztük indiai, svéd, lengyel, magyar és román címek is szerepelnek.

A Documentation Abstracts által referált 1327 címből 20,2% esik könyvekre, gyűjteményekre és szabadalmakra. Az 1060 cikkreferátum 208 folyóiratcíméből gyűlt össze. Az információk 85%-a 78, egyharmada pedig 8 folyóiratcíméből /Spec.Libr., J.Chem.Docum., Akt.Probl.Inf.Dokum., Libr.J., Amer.Docum., Bull.Med.Lib.Assoc., Libr.Resources., Coll.Res.Lib./ származott. Az USA-beli referátumok mennyisége nem éri el az összes referátum felét, az angol, lengyel és nyugat-német referátumokkal kiegészítve pedig kétharmadát. Ezután következnek a csehszlovák és szovjet forrásokból származó referátumok. A referált folyóiratok kb. egyharmada könyvtárügyi, további egyharmada pedig dokumentációs-informatikai. Több mint 10 folyóirat számítógépi, adatfeldolgozási, feltalálói, ipari kutatási és vállalati profilu.

A Nachrichten für Dokumentation - Bibliographie 500 felvételének több mint 50%-a jutott könyvekre, gyűjteményekre. A 228 cikkreferátum 78 folyóiratból gyűlt össze. Ennek 85%-a 49, egyharmada pedig 7 folyóiratcímén /Nauks.Tehn. Inf., J.Chem.Docum., ZIID-Z., IBM-Nachr., Amer.Docum., Z.Bibliotheksw.Bibliogr., UNESCO Bull.Lib./ jelent meg. Az információk egynegyede USA-beli. Ha ehhez hozzászámítjuk az NSZK-ból, az NDK-ból és az Angliából származó információkat, az összes információ kétharmadát kapjuk meg. Ezután következnek a Szovjetunió, Franciaország, Dánia, India és Magyarország. A referált folyóiratok között kb. azonos mennyiségben szerepelnek könyvtárügyi és dokumentációs/kb. 20-20 db/. 6 folyóirat számítógépi, reprográfiai és szabványosítási profilu. Határterületi folyóiratok is előfordulnak.

A Przegląd piśmiennictwa zagadnień informacji 1572 referátumból 9% a könyv és a gyűjtemény. Az 1432 cikkreferátum 105 folyóiratból való. Ennek 85%-a 42, egyharmada pedig 7 címre /Nauks.Tehn. Inf., Techn.knihovna, ZIID-Z., Tehn.Bibl.SzSzSzR., J.Chem.Docum., J.Docum. Nachr.Dokum./ esik. Az információk egyharmada a Szovjetunióból és az USA-ból származik. Ha ezt kiegészítjük a Csehszlovákiából és Lengyelországból származó információkkal, megkapjuk az összes információ felét, ha pedig az NDK-ból, Angliából és az NSZK-ból származókkal is, háromnegyedét. A referált folyóiratok fele dokumentációs és informatikai /a legkülönbözőbb országokból/, negyede szakkönyvtári és ugyan csak negyede könyvtárügyi.

A Referativnij Zsurnal SzSzSzR. Vűp. 59.: Nauksnaja i Tehnicseskaja Informacija 3924 tételből 5% szabadalmakról, 19% pedig könyvekről és gyűjteményekről informál. A 2988 cikkreferátum 563 periodikum-ból származik. Ennek 85%-a 197, egyharmada 19 címen /Nauks.Tehn. Inf., Reprographie, Officie, Tehn.Bibl.SzSzSzR., J.Chem.Docum., Print.Impress., ZIID-Z., J.Docum., Joho Kanri, Vopr.Izobret., Nachr.Dok., Polygraph, Techn.knihovna, Akt.Probl.Inf.Dokum., Bürotechn. Samml., Spec.Lib., Data Process.Mag., Office Machine Guide, Szov. Bibliogr./ jelent meg. Az USA-ból és a Szovjetunióból származó referátumok az összes információ egyharmadát teszik ki. Ha ezt megtoldjuk

az NSZK-ból származókkal, akkor az összes információnak kb. a felét, ha az Angliából, az NDK-ból, a Lengyelországból és a Japánból származókkal is, kb. kétharmadát kapjuk meg. Tematikailag ez a forrás igen tarka képet mutat. Kb. 90 címre tehető az ügyvitelgépésztési, programozási, adatfeldolgozási, számítógépi, elektronikai, nyomdaipari és reprográfiai folyóiratok száma. Kb. 10 cím nyelvészeti, kibernetikai, találmányi és szabványosítási. 4 cím általános tudományos folyóirat.

Az összesített adatokból a következők a legfontosabbak:

Az összes információ 85%-a 180 címből, egyharmada pedig 14 címből származott. A referált források 47,4%-a angol, 13,4%-a német, 7,5%-a orosz, 1,5%-a francia nyelvű volt. A világnyelveknek nem tekinthető nyelvek közül előkelő helyet foglalt el a lengyel, a cseh és szlovák, a dán, a magyar, a román és a holland. A referált cikkek /könyvek, gyűjtemények stb./ a proveniencia szempontjából a következő sorrendet mutatják a 6 referálólapban: USA, Anglia, NSZK, Szovjetunió, NDK, Lengyelország, nemzetközi lapok, Csehszlovákia, Franciaország, India.

A legintenzívebben referált 12 könyvtárügyi-bibliográfiai folyóirat a következő: Libr.J., Libr.Assoc.Record., ALA Bull., UNESCO Libr.Bull., Wilson Libr.Bull., Z.Bibliotheksw.Bibliogr., Libr. Trends, Libri, Libr.Quart., Zbl.Bibliotheksw., Bull.Bibl.France, Szov.Bibliogr. A dokumentációs-informatikai folyóiratok közül az alábbi 11-et referálják a legintenzívebben: Naucs.Tehn.Inf., J.Chem.Docum., J.Docum., ZIID-Z. /1969-től: Informatik/, Amer.Docum., Akt. Probl.Inf.Dokum., Nachr.Dokum., Tud. és Műsz.Táj., Stud.Cerc.Docum., Inf.Stor.Reptr., Meth.Inf.Med. A 7 legreferáltabb szakkönyvtári folyóirat pedig a következő: Spec.Lib., Coll.Res.Lib., Techn.knihovna, Libr.Resources Techn.Services, Aslib Proc., Tehn.Bibl.SzSzSzR., Bull.Med.Lib. Assoc.

A vizsgálatból a következő általános következtetések vonhatók le:

a könyvtárügyi folyóiratok referáltsága megfelelő, általában a dokumentációs-informatikai referálólapok is figyelembe veszik őket;

a szakkönyvtári folyóiratokat is gazdagon referálják, eltekintve két referálólap provenienciális egyoldalúságától /a Library Literature nem vesz tudomást a szovjet, a Referativnűj Zsurnal pedig az amerikai forrásokról/;

a könyvtárügyi referáló folyóiratokban - eltekintve a saját országról ilyen jellegű folyóirataitól - a dokumentációs-informatikai folyóiratok referáltsága csekély.

A szerző részletesen ismerteti a vizsgálat lefolyását és módszerét is.

/Putala Tibor/

027.021:022.94

PROHL, P.:

Fördereinrichtungen in wissenschaftlichen Allgemeinbibliotheken.
/Szállítóberendezések az általános tudományos könyvtárakban./
Zentralblatt für Bibliothekswesen, 83.k. 11.sz. 1969. p.645-662.

A klasszikus hármastagolású könyvtárakban - ahol tehát a könyvtárak elkülönített, zárt raktárral rendelkeznek - a szállítóberendezéseknek kell megoldaniuk a könyvkérések, nemkülönben a könyvek továbbítását a kérés /kölsönzés/ helyére a raktárból, majd a könyvet vissza kell szállítani a raktárba.

Ahhoz, hogy az olvasó max. 20 perc alatt a kért anyaghoz hozzájuthasson, a helyiségeket megfelelően kell telepíteni /pl. a használat szempontjából legfontosabb helyiségeket a raktár közelében kell elhelyezni stb./. A feldolgozás során felmerülő szállítás nem okozhat gondot, mert évi 30 000 kötettel gyarapodó könyvtárnak is csak napi 117 könyv elszállításáról kell gondoskodni az állományegységek feldolgozása után. Ilyen tétel szállítása kézikocsikkal történik.

A szállító rendszerrel szemben felállított követelmények: üzembiztonság; zajtalan, gyors, könyvkezelő, gazdaságos üzemelés; viszonylag nagy megterhelés; egyszerű kezelés. Az anyag /állomány/ áramlásának torlódás- és fennakadásmentesnek kell lennie. A szállítási teljesítményt a várható legnagyobb használati /kölsönzési/ értékekre kell méretezni. A használt könyvek visszaszállítása csak időnkénti /napi egyszeri/ megterhelést jelent.

A könyvkérések továbbítására ez idő szerint a következő raktári jelzet-továbbító rendszerek ismertek:

kézi szállítás: sebessége 0,7 - 1,2 m/s viszonylag lassú, nagy a munkaerőigénye, gyakorlatilag csak összegyűjtött kérések esetén kifizetődő;

ejtőcső: /gravitációs csőposta/ sebessége 10 m/s; a raktáraknak a kölsönzőhelyiség felett kell lenniük, minden raktáreleget külön ejtőcsövet kíván;

pneumatikus csőposta berendezések: sebességük 6 - 10 m/s, kétoldali szállításra is alkalmasak; a kéréslapot továbbító hüvelybe /patronba/ helyezik, légnyomással /sűrített levegővel/ juttatják tovább; egyszerű hálózatban 2-10 állomás között lehet közvetlen összeköttetést biztosítani, 10-nél több állomás esetén a szállítóhüvelyeket külön kell vezérelni. A szállító patronok állomásra érkezését fény- és hangjelzés közli.

A csőposta 55, 65, 75 vagy 100 mm átmérőjű varrat nélküli kör keresztmetszetű fém vagy műanyagcsőből készül. Felállításakor építészeti és karbantartási szempontokat is figyelembe kell venni, különös tekintettel a műanyagcsövek elektrosztatikus feltöltődésére.

Patron nélküli csőposta: sebessége 8 m/s, a kéri lapot szállító-hüvely /patron/ nélkül közvetlenül továbbítja téglalap keresztmetsze-tű szállítócsőben; ennek mérete 70 x 10 mm, illetve max. 140 x 60 mm.

Szállítószalag: sebessége 0,5 m/s, folyamatos szállítóberende-zés, bármely pontjától a haladási irány végpontjáig szállít. Viz-szintes síkban történő könyvszállításra alkalmas.

Irat-szállítószalag: sebessége 0,8 m/s, összehajtható iratok /kéri lapok, gépiratok/ szállítására alkalmas, a tartók folyamatosan haladnak el az egyes állomások előtt; megfelelő ütközők beállításá-val a berendezés a kívánt helyen dobja ki az iratot, hátránya korlá-tozott mozgékonyasága.

V-alaku szállítószalag: sebessége 2 m/s, a kéri lapokat a szalag V-alaku hajlatába szorítva szállítják.

Dobozos szállítószalag: sebessége függőlegesen 0,5 m/s, vízszin-tesen 0,8 m/s. A dobozok műanyagból készülnek, esetleg lecsukható fe-déllel. A dobozok 365 x 265 x 20 mm nagyságú állományegységek szállí-tására alkalmasak. A célállomások a dobozokban beállíthatók. A beren-dezés hátránya viszonylag nagy helyigénye, munkaigényessége, s a flexibilitás hiánya.

Jelzet-továbbító másolóberendezések: fényelektromos alapon mű-ködnek; a 152 x 27 mm nagyságú irat másolatának átvitele - függetle-nül tartalmától - nem egészen 1 perc alatt lehetséges vezetékekkel vagy anélkül.

Távírók /telex-írógépek/: sebességük 400 jel/s; az adó írógép-egység a kölcsönzőben van. A kért mű jelzetét, az olvasójegy számát ezen írják le. A raktárban a vevő írógépegység egy 30 mm széles pa-pírszalagra rögzíti az adatokat. A gép működésének indulásáról fény-és hangjelzés értesíti a raktári dolgozót.

Akuszti jelzet-továbbítók: ide tartozik a hagyományos és a hangos /rádió/ telefon.

Ipari televízió jelzet-továbbításra: igen erősen igénybe veszi a raktári dolgozók figyelmét.

Bibliofon: a delfti Technische Hogeschool /Műszaki Főiskola/ könyvtárának sajátos, bonyolult rendszere. Elektromos uton közvetlen kapcsolatot teremt a berendezés az olvasó és a könyv raktári helye között, öt telefonkészülék útján. A tárcsázással megadott jelzet ré-vén az automata központ kapcsolja a raktárban a könyvvállványt és ott fényjel adja meg a könyv helyét. Ha a könyv a helyén van, a raktáros annak jelzetét telexen továbbítja a kölcsönzőbe.

A raktárból kért állományegység szállítására a következő beren-dezések szolgálnak:

Kézi szállítás: sebessége 0,6 - 1,2 m/s; csak igen értékes mű-vek esetében használatos.

Könyvszállító kocsi: szintek közötti szállításhoz más szállítóeszközre is szükség van. Sebessége 0,6 - 1,2 m/s. Két szállítópolccal egy kocsin 60 kötet könyv szállítható.

Elektromos könyvszállító targonca: távol levő raktárak összekötésére szolgál, viszonylag nagyobb szállításra is alkalmas. Sebessége 2-3 m/s.

Kis teherfelvonók: sebességük 0,25 - 0,50 m/s. Az NDK szabvány szerinti K 010 felvonó teherbírása 100 kp, óránkénti menetek száma 90, az aknaátmérő mérete: 730 x 1200 mm.

Személyszállításra is alkalmas teherfelvonó: sebessége 0,5 - 1 m/s, teherbírása 500 kp, óránkénti menetek száma 120, 180, 240 /NDK szabvány szerint/, csak szakaszos szállítást tesznek lehetővé.

Könyvcsőposta: sűrített levegővel működtetett, nagy méretű szállítóhüvelyekben továbbítja /nagy átmérőjű csövekben/ a könyveket. Takarékos, gyors szállítási mód, de csak bizonyos könyv nagyságig használható. Különösen egyetemi központi könyvtárak és távol eső raktárak közötti szállításhoz jöhet számításba. A szállítóhüvelyek itt már kerekekkel is rendelkező kis kocsik. Ilyet használnak a Library of Congress-ben /Kongresszusi Könyvtár/. Szállítási sebesség 6,06 - 7,5 m/s.

Gravitációs görgősorok: hajtómű nélkül működnek, kiegészítő berendezések, szállítószalagok, körforgók /páternoszterek/ mellett, kirakóhelyként használhatók, továbbá sarok- és kanyarterelések megoldására.

Szállítószalagok: sebességük 0,2 - 1,05 m/s. Sík, egyenes raktárakban, hosszban elnyúló raktárakban használatosak. Emelkedési legnagyobb szögük 30° lehet. Elektronikus vezérlésük megoldható.

Szorítószalagos szállítószalag: két egymással párhuzamosan futó szalag közé fogva halad a dokumentum. Vízszintes és függőleges /komplex irányú/ szállításra is alkalmas. Csak füzetek, iratok és vékonyabb könyvek szállítására használható.

Körforgó /páternosztér/: sebessége függőlegesen 0,3 m/s. Műanyag szállító dobozba helyezik a kötetet, a dobozt a célállomásra beállítják. A doboz haladását világító jelzőtáblán lehet központilag ellenőrizni. Teherbírása 10 kp dobozonként.

Konvektorok: lánc- vagy sodronyvontatású rendszerként zárt pályán mozognak. Egyenes, ferde, függőleges, vízszintes és hullámos vonalvezetésűek lehetnek. A könyveket a szállítókoszok tartályaiba helyezve továbbítják. Sebességük 0,3 - 0,4 m/s. Hátrányuk a hosszú, kihasználatlan, felesleges út és a kirakodás lassúsága.

Könyvcsuszdák: egyszerű, olcsó, gyors, üzembiztos berendezés. Szállítási kapacitása átl. 1000 kötet óránként. A csuszda alakja leginkább spirális, rozsdamentes acélból vagy műanyagból készülhet. A könyveket rendszerint szállítódobozba teszik továbbítás előtt.

A moduláris rendszer alapján kialakított, egységes terű, flexibilis nagy könyvtárakban az állomány jelentős része szabadpolcon áll az olvasók rendelkezésére. Ez az elrendezés egyszerűsíti a szállítást.

Négy ábra, 21 bibliográfiai adat támasztja alá fejtegetéseit.

/Bauer József/

REFERÁTUMOK

KÖNYVEK

5/K/71

65.011.56:681.3/058/

Presse-Taschenbuch für Automation und Datenverarbeitung 1970/1971.

Press Pocket Guide Automation and Data Processing 1970/1971.

/Az automatizálás és adatfeldolgozás zsebkönyve 1970/71/

/Ed. by/ Jens M. Kroll. Hrsg. Honeywell GMBH. /Kroll Verlag, Garmisch-Partenkirchen/ - Fürstentfeldbruck/, 1970. 202 p.

A kisformátumu, áttekinthető és jól kezelhető zsebkönyv a következő részekre tagolódik:

1. rész: Konferenciák és kiállítások naptára.

2. rész: Az újságírók és szakírók jegyzéke betűrendben.

3. rész: Publikációk és dokumentáció. Ez a terjedelmes rész a szakfolyóiratokat sorolja fel országok szerinti bontásban. A szocialista országok közül a Szovjetunió és Csehszlovákia mellett Magyarország is szerepel ott, e tárgyban megjelenő folyóirattal. Ezek: Automatizálás, Információ-Elektronika, Számítástechnika, Technika és a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. Ezt követi az NSZK-ban megjelenő napilapok felsorolása, továbbá nemzetgazdasági lapok, illusztrált és egyéb periodikumok, majd a rádió és tv-adók jegyzéke. A vásár-naptárak után a nyugat-német sajtó és információszolgálat szervei, majd a könyvtárak és dokumentációs intézetek következnek betűrendben.

4. rész: Ipar és gazdaság. Az NSZK-ban levő ipari és gazdasági sajtószervek, piaci és közvéleménykutatási intézmények, valamint a vásárokat és kiállításokat szervező vállalatok jegyzéke.

Az 5. Tudomány és kutatás című rész tartalmazza a nyugat-német egyetemek és főiskolák, tudományos intézetek, alapítványok és szervezetek címét.

A 6. rész tájékoztatja az olvasót az NSZK minisztériumairól, a tartományok hivatalairól és a statisztikai hivatalokról.

Szállítás és közlekedés címet viseli a 7. rész. Az NSZK vasuti, légiforgalmi és postai szerveinek adatait sorolja fel.

A Szövetségek és szervezetek című 8. rész a nyugat-német gazdasági, műszaki szövetségek és intézmények címeit tartalmazza, majd a nemzetközi, technikai, gazdasági szövetségek és szervezetek adatait ismerteti.

Az utolsó, 9. rész a Honeywell cég elektronikus adatfeldolgozó rendszereit /pl. MIDAS, FACTOR, OS TRUMP-E, KEYTAPE/ mutatja be.

A zsebkönyvet betűrendes névjegyzék zárja.

/Ónódy Miklósné/

FOLYÓIRATCIKKEK

42/71

002

A nemzetközi munkamegosztás lehetőségei a világ szakirodalmának dokumentációs feldolgozása terén. /Możliwości międzynarodowego podziału pracy w zakresie dokumentacyjnego opracowywania światowej literatury fachowej./ - KUNICKI, M. = Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji, 14.k. 4.sz. 1969. p.7-12.

A szakirodalom nemzetközi munkamegosztásban történő dokumentációs feldolgozásának többféle lehetősége van, nevezetesen:

egy országban megjelent dokumentumok feldolgozása;

egy nyelven megjelent dokumentumok feldolgozása;

egy-egy dokumentumtípus feldolgozása;

egy-egy szakterület vagy ágazat dokumentumtermésének feldolgozása.

A cikk ezután különböző szempontokból egyenként megvizsgálja az adódó lehetőségeket. Megállapítja, hogy a lehetséges megoldások közül a szakterületi a legalkalmasabb, mégpedig a következők miatt:

nem teszi szükségessé egy-egy adott ország egész dokumentációs hálózatának mozgósítását és az együttműködésbe való bekapcsolását;

lehetővé teszi az összhang megteremtését a munkamegosztásban vállalt szakterület és az adott ország népgazdaságának specializáltsága között.

Persze ez sem old meg minden nehézséget, különösen a nyelvi akadályok leküzdése jelentős.

/Futala T./

A könyvtárak helyzete és szerepe a tájékoztatási folyamatban.
 /Pozitie și rolul bibliotecilor în cadrul procesului de informare./
 - MOLDOVEANU, V. = Probleme de Informare și Documentare, 4.k. 2.sz.
 1970. p.57-68.

A modern felfogás szerint a könyvtárak a tájékoztatási tevékenységben az összekötők fontos szerepét töltik be. A világ több, mint egy millió könyvtára hálózatokba szervezve közvetíti a dokumentációs anyagot a felhasználónak. Ebben a gépezetben a különböző típusú könyvtárak különböző szerepet töltenek be: egyeseknek aktív szerepük van, mások laboratóriumi vagy tartó vázai a dokumentációs szerveknek.

A szerző szerint annak folytán, hogy a szocialista államokban minden tevékenységet, amely a közösséget érinti, tudományosan terveznek, a könyvtárügy és a tájékoztatásügy egyetértése és együttműködése a legnagyobb fokú lehet. Példákat sorol fel arra, hogy a Román Szocialista Köztársaság mintegy 21 000 könyvtára milyen aktívan vesz részt a dokumentációs és tájékoztató tevékenységben. Első helyen áll a Biblioteca Academiei Republicii Socialiste Română /a Román Szocialista Köztársaság Tudományos Akadémiájának Könyvtára/, amelynek a hálózatához tartozó könyvtárakkal együtt 7 500 000 kötetnyi állománya van, gyűjti az egész világon kiadott Romániára vonatkozó anyagot, retrospektív nemzeti bibliográfiát ad ki, a kurrens tudományos-műszaki és kulturális dokumentáció központja, központi katalógusokat jelentet meg, csereviszonyban van több mint 9000 partnerrel 96 országban, beszerzi a külföldi tudományos-műszaki dokumentációs anyagot. Olvasótermét évente 500 000-en látogatják.

Az ország legnagyobb közművelődési könyvtára az 1955-ben alapított Biblioteca Centrală de Stat /Központi Könyvtár/ 5 milliós állományával, amelyben minden 1955-től Romániában publikált mű megvan. Csereviszonyban áll 1000 külföldi partnerrel, hálózatához az országban belül 3000 közművelődési könyvtár tartozik. Ez a könyvtár adja ki a kurrens nemzeti bibliográfiát és külön bibliográfiai hivatala van.

A közművelődési könyvtárak közül egyesek tájékoztatási központként is működnek. A megyei és városi könyvtárak gondozzák a helyismereti irodalommal kapcsolatos feladatokat is. Az országban 3500 szakszervezeti könyvtár és mintegy 10 000 iskolai könyvtár van, amelyek szintén hálózatot alkotnak.

Az ország három legnagyobb egyetemi könyvtára Bukarestben, Kolozsvárott és Jagi-ban van, egyenként 1-3 milliós állománnyal. Ezekhez és az ország egyéb nagy főiskolai könyvtáraihoz mintegy 1000 kari, tanszéki és laboratóriumi könyvtár tartozik, amelyek állandó és rendszeres dokumentációs tevékenységet folytatnak.

A műszaki könyvtárak hálózatához kb. 4500 könyvtár tartozik, szétszórva az ország egész területén. A szakmai hálózatok közül soknak van központi könyvtára.

Feladatok: egységes bibliográfiai szabályzat kidolgozása az ország összes könyvtárai számára; a könyvtári hálózatok tevékenységének összehangolása; a könyvtáros- és dokumentalistaképzés, a terminológia egységesítése; könyvtártudományi és tájékoztatástudományi kutatás összehangolása és a külföldi szervezetekkel való tapasztalatcsere; azoknak a könyvtáraknak a kijelölése, amelyek elsősorban végeznek dokumentációs és tájékoztatási tevékenységet a dokumentációs szervek részére, ami természetesen attól függ, hogy mely könyvtárak rendelkeznek erre alkalmas szakosított állományal.

A cikk így határolja el a kétféle szervezet, a könyvtári és a dokumentációs szervek elsődleges feladatait: a dokumentációs anyag tényleges felkutatása és ahhoz a szervhez való továbbítása, amely azt dokumentációs célokra felhasználja. Ebből következik, hogy minden jelentősebb könyvtárnak rendelkeznie kell a szekunder tájékoztatási eszközökkel /bulletinek, indexek, címjegyzékek, referálólapok/, valamint a kurrens központi katalógusokkal, lelőhelyjegyzékekkel, és hogy gyors kölcsönzési utakat kell kiépíteniük. A cikk konkrét példát is hoz: mi a teendő, ha egy vidéki városi könyvtárhoz egy helybeli kémikus konkrét tájékoztatási kérdéssel fordul. A cikk a követendő utat és eljárást lépésről lépésre részletesen leírja és azt is elmondja, hogy az eközben felvetődő problémák még nincsenek mind megoldva, nincs még mindenhol megoldva a dokumentumok sokszorosításának és a könyvtárközi kölcsönzésnek minden kérdése sem.

A szerző ezután a könyvtáros-, dokumentalista- és levéltárosképzés jövő szervezetéről fejti ki nézeteit. Felsőfokú képzésben szerinte azok vehetnek részt, akik már egyetemi diplomát szereztek matematikából, fizikából, vegyészetből, biológiából, orvostudományból, társadalomtudományokból, könyvtártudományból.

Nagy jelentőséget tulajdonít a cikk az egységes terminológia kidolgozásának, ami persze nem érintené az egyes tudománysszakok /pl. matematika, fizika, közgazdaságtan stb./ terén használt terminológiát. Ezen a téren már jelentős kezdeményezések történtek az országban. Végül röviden érinti a könyvtárak és dokumentációs szervek gépesítésének kérdését.

/Moravék L./

44/71

002:681.31

Információs folyamatok automatizálása Lengyelországban. /Automatyzacja procesów informacyjnych w Polsce./ - MODZELEWSKA, B. - RATMAN, Z. = Bibliotekarz, 36.k. 6.sz. 1969. p.164-166.

Lengyelországban - eltekintve a kisebb méretű és jelentőségű vállalkozások egész sorától - két jelentős kísérlet történt a tájékoztatási munka automatizálására. Az egyik - egyelőre félbemaradt - kísérlet a Biuletyn Informacyjny - Bibliografia c. kiadvány computer segítségével történő előállítás és indexekkel való ellátása az Instytut Maszyn Matematycznych /Matematikai Gépek Intézete/ gondozásában, a másik az Informator o Zakonczonych Pracach Naukowo-Badawczych c. kiadvány automatizálása, amelynek tervét a CIINTE /Centralny Instytut Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej = Központi Tudományos

Műszaki és Gazdasági Tájékoztatási Intézet/ dolgozta ki, realizálását pedig a ZOWAR /Zakład Obliczeniowy Warszawa = Varsói Számítástechnikai Intézet/ vállalta.

A Biuletynt és indexeit a ZAM 41 típusú közepes teljesítményű computerre kidolgozott INBI /Informacja Bibliograficzna = bibliográfiai tájékoztatás/ elnevezésű programmal állították elő. Itt a dokumentációs felvételek adatait lyukszalagra vitték át. Egy-egy szám előállítása 20 percet vett igénybe. Egy tétel feldolgozásának költsége 50%-kal csökkent. /E program mellé kidolgoztak még egy IBIS /Informacja Bibliograficzna Szukanie = bibliográfiai információ keresése/ elnevezésű visszakereső programot is./

Az Informator előállítása IBM 1440 típusú computeren az IGA /Informacja Grupowana Automatycznie = információk automatikus csoportosítása/ program segítségével történik. Ennél az adatokat a dokumentációs felvételekről lyukkártyákra viszik át. A kiadvány ETO szerint csoportosított fő részét szerzői és tárgyi index egészíti ki. A program lehetőséget ad az említett szempontok szerinti keresésre is.

Az elért sikerek ellenére sem terjed az információk tevékenység automatizálása a lehetséges, a jelenlegi feltételek megengedte mértékben. Ennek egyik fő oka, hogy a könyvtárosok idegenkednek tőle. Azt hiszik, hogy maguknak is automatizálási szakemberekké kell válniuk ahhoz, hogy egyáltalán ilyen vállalkozásokba vágjanak. Holott ez tévhit. Csak annyit kell megtanulniuk, hogy a feldolgozáshoz szükséges adatokat a megfelelő formában közöljék, illetve meg tudják fogalmazni, mit várnak el a feldolgozástól.

Az utóbbi években két konferenciát is rendeztek a folyamat meggyorsítására. A CIINTE 1968-as konferenciáján olyan javaslat született, hogy a computereket hasznosítani kívánó könyvtárosok és tájékoztatók alakítsanak ún. klubokat, amelyek révén megvihatnák magukat a mértéktelen kiadásoktól, lerövidíthetnék a kísérletezés időszakát, megszervezhetnék a felkészülést és a továbbképzést ezen a területen. A Biblioteka Narodowa /Nemzeti Könyvtár/ konferenciáján /1969.II.28./ mindenekelőtt a bibliográfia és a központi katalógusok automatizálásának kérdéseit vitatták meg. Javaslat született egy koordinációs központ felállítására is.

A jelenlegi tennivalók a következőkben foglalhatók össze:

a könyvtárosok körében népszerűsíteni kell az automatizálást és a gépesítést;

a gépesítés és az automatizálás a könyvtári és a tájékoztatási területen lehetséges, de ehhez meg kell változtatni az ilyen szempontból számításba jövő munkák finanszírozását és szervezését;

nem szabad a computerektől csodát várni. Arról van szó csupán, hogy a computerek alkalmazása a könyvtáros és a tájékoztató munkájából egy sor időrabló manuális munkát iktathat ki, s lehetővé teszi a munkaidőnek érdemi munkákra történő felhasználását, valamint a gyorsan növekvő gyűjtemények kényelmesebb, gyorsabb használatát.

/Futala T./

45/71

002.6:54

Amerikai - angol kémiai tájékoztatási hálózat. /American-British chemical info networks./ = Information Storage and Retrieval, 5.k. 4.sz. 1970.febr. p.213-214.

Az ACS /American Chemical Society = Amerikai Kémikusok Társasága/ és a Chemical Society of London /Londoni Kémiai Társaság/ között létrejött kapcsolat világméretű, computeres kémiai tájékoztatási hálózat alapjává válhat. A megegyezés értelmében az Egyesült Királyságban az angol társaság egyedül jogosult az ACS Chemical Abstracts Service kiadványainak és szolgáltatásainak terjesztésére. Viszonzásul kiépíti a CAS /Chemical Abstract Service = Kémiai Referáló Szolgálat/ computeres rendszerét Nagy-Britanniában, valamint a brit kémiai szaklapok és szabadalmak feldolgozásával input anyagot szolgáltat a rendszer részére.

A CAS nemzetközi vonatkozásai már eddig is jelentősek voltak: a világon évenként előállt, közel negyedmilliónyi kémiai és vegyipari szakirodalmi dokumentum /cikkek, jelentések, szabadalmak stb./, azaz mintegy 13 000 tudományos és műszaki folyóirat, valamint 26 ország szabadalmainak feldolgozása során az információk több mint 70%-a és az előfizetők 60%-a nem az USA-ból származik. Kormányzati szervek, de főleg az NSF /National Science Foundation = Nemzeti Tudományos Alap/ jelentős támogatásával a CAS megszervezte computeres információtároló, -kereső és -terjesztési rendszerét is. Jelenleg már az ACS primer közleményei is computer igénybevételével készülnek. A szerkesztői, kiadóhivatali munkák elvégzéséhez, a fényszedéshez felépített rendszerben üzemelő computer az információkeresés rendszeréhez közvetlenül csatlakozik.

A londoni társaság tíz neves kémiai társulatot, szövetséget stb. fog össze, de a megegyezés nyitva hagyja egyéb egyesületek, sőt más nemzetek részvételének lehetőségét is. A tárgyalások már 1964-ben megkezdődtek; a jelenlegi megegyezés kölcsönös tapasztalatcserék, tanulmányutak, az angol computeres rendszer megszervezése és próbaüzemeltetése után jött létre.

1968 óta, mióta az OECD /Organization for Economic Cooperation and Development = Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet/ felhívta tagországainak figyelmét erre a kérdésre, 11 ország tett bizonyos lépéseket a bekapcsolódásra. Az angol-amerikai megegyezés mintaként szolgálhat más országok részére is. Kisérleti computeres rendszerek már működésben vannak Svédországban, Dániában és Kanadában is.

/Schiff E./

Dokumentációs ügyvitel és automatizált dokumentáció. /Gestion documentaire et documentation automatique./ - NYSSSEN, R.J. = Informatique et Gestion, 15.sz. 1970.febr. p.87-98.

A francia elf-ERAP közlejtutatósi és -bányászati állami vállalat egyes üzemegejségei szétszórta helyeekednek el Franciaországban, Észak-Afrikaában stb. A központositott dokumentáció részleg feladata a dokumentumok beszerzése, tárolása, az elsőleges dokumentumok terjesztése, a dokumentumok feltárása és a másodlagos dokumentáció terjesztése, kérésre visszamenőleges irodalomkeresés stb.

A dokumentációs tevékenység automatizálásában szerzett tapasztalatok eddig két területre terjednek ki: az időszaki kiadványok előfizetésével kapcsolatos teendőkre és a másodlagos dokumentáció /indexek, katalógusok/ elkészítésére.

A vállalat összes részlegének folyóirat-előfizetési igénye a dokumentációs osztályhoz érkezik be. Az előfizetési tevékenység automatizált ügyvitelének alapja két nyilvántartás: a "folyóirat adatai" és a "rendeltetési hely" elnevezésű nyilvántartások. Ezek alapján a computer havonta összeállítja a következő hónapban lejáró előfizetések jegyzékét, az előfizetések megújításához szükséges rendelőlevelek automatikus kiíratásával együtt. Evtente kerül összeállításra a folyóiratok betűrendes jegyzéke, lelőhelyjegyzék, valamint az egyes részlegeknek járó folyóiratokat bemutató jegyzék. Az automatizálás hatékony ellenőrzést, költségmegtakarítást tesz lehetővé, biztosítja az egyrást keresztező kérelmek kiszűrését.

A dokumentációs osztály azoknak a külső és belső eredetű dokumentumoknak a feltárását végzi el, amelyek a nagy dokumentációs központok kiadványaiban /Chemical Abstracts, Bulletin Signalétique du CNRS stb./ nem szerepelnek. A feltárás alapja a házilag kidolgozott tárgyszójegyzék. A kulcsszavak tartalmi ismérvek alapján négy különböző jegyzékben kaptak helyet:

1. az általános műszaki kulcsszavak jegyzéke - a műszaki kulcsszójegyzék "lásd"; "lásd még"; "... értelmében" típusu utalásokat tartalmaz, megadva minden szó mellett annak a nyilazásos ábrának a számát, amelyen a kulcsszó szemantikai környezetében grafikusán feltüntetett hierarchikus kapcsolataival együtt található meg;
2. a cégnevek jegyzéke;
3. földrajzi nevek jegyzéke /lehetőség szerint a közigazgatásilag pontosan körülhatárolt földrajzi területek szerepelnek/;
4. a sztratigráfiai /rétegtani/ fogalmak jegyzéke.

Az információ feldolgozásával előállt, a computerbe beolvasásra kerülő adatokat tartalmazó bizonylat néhány pontban eltér az erre a célra általában használt bizonylatoktól:

lehetőség van időbeli jellemzők megadására /ennek gazdasági-statisztikai információk keresésénél van jelentősége/;

a kulcsszavak jelentőségük szerinti súlyozással rendelkeznek /az információkeresésnél tehát aritmetikai operátorok alkalmazása lehetővé teszi az információ relevanciájának kvantitatív megadását/.

A computer segítségével kétfajta katalógus készül: tárgyszójegyzék és szerzők szerinti betűrendes bibliográfiai jegyzék /a tárgyszójegyzék természetesen utal az utóbbira/. Az új anyagok computerbe vittele kéthetenként történik meg, egyuttal összeállításra kerül a fenti két katalógus is. Ezután a computer az új anyagokat összeolvasztja a régebbiekkel; 4 havonta készül el a fenti két katalógus kumulált formában.

/Benda K./

47/71

025.5:007

A tájékoztatási tevékenység vizsgálata a rendszerelemzés segítségével. /Rozbor informační činnosti pomocí systémové analýzy./
- WIESENBERGER, I. = Technická knihovna, 14.k. 9.sz. 1969. p.262-268.

A rendszerelemzés tárgyát képezheti minden olyan problematika /tevékenység/ helyzete vagy fejlődése, amelyet meghatározott, anyagi /fizikálisan mérhető/, szellemi /absztrakt/, társadalmi, műszaki vagy gazdasági jellegű rendszerek /folyamatok/ jellemeznek. E rendszerek vagy folyamatok meghatározott térrel, idővel és tartalommal rendelkeznek. Érvényességük éppen abból következik, hogy meghatározott területen, időben játszódnak le és meghatározott problémával kapcsolatosak.

A rendszerelemzéshez tartozik az ún. szimulációs elemzés is, amely a rendszerek viselkedésével foglalkozik. Itt a rendszerbe bemenő ingereket és azok kimeneti reakcióit vizsgálják, és arra próbálnak választ adni, hogy milyen változások mentek közben végbe a rendszeren belül.

A rendszerelemzésben rendszeren az elemek olyan komplexumát értik, amelyek között és tulajdonságaik között kapcsolatok állnak fenn. Ennek az elem-komplexumnak a maga kapcsolataival és tulajdonságaival együtt rendszerint azonos célja van.

Az anyagi rendszerek egyes elemei valós tárgyak /gépek, nyersanyagok, gyártmányok, információk dokumentumok stb./, az absztrakt rendszereké pedig nem anyagi jellegű egységek /árak, eljárások, teljesítmények, költségek, hatások stb./. Az anyagi rendszerre példaként meghatározott államon belüli termékforgalom hozható fel, az absztrakt rendszerre pedig az e forgalomról szóló információk összessége. A különböző rendszerek bizonyos elemeinek kompatibilitásából és az egyes rendszerek hasonló strukturájából és viselkedéséből következően, lehetőség van a rendszerek összehasonlítására.

A rendszerek viselkedésén egy adott rendszer más rendszerekhez

vagy a rendszer környezetéhez való kapcsolatát értjük. a rendszerek strukturáján pedig egy adott rendszer elemeinek belső kapcsolatát és az egyes elemek tulajdonságait. A rendszerek általában több alrendszerből, folyamatból, azaz alacsonyabb rendű rendszerből tevődnek össze, sőt egészen egyes műveletekig bonthatók.

A rendszereken belül továbbá megkülönböztethetünk természetes és mesterséges, nyílt és zárt, alkalmazkodó és nem alkalmazkodó, állandó és nem állandó, determinált és nem determinált rendszereket.

Az információs rendszer gyakorlatilag az információk vagy információhordozó dokumentumok létrehozásával kezdődik, majd gyűjtésükkel és rendezésükkel folytatódik és felhasználásukkal fejeződik be. Ezzel egyszerűsödik láthatóvá válik az információs rendszer tartalma és funkciója is. Az információs tevékenység lehetséges hasznosítóinak /külső ingerek/ - meghatározott csoportonként - hatásuk van a rendszer viselkedésére. Egy-egy állam információs rendszere regionális és ágazati szempontból további rendszerekre bontható. Ezek további alrendszerekből és folyamatokból állanak /pl. gyarapítás stb./. A rendszerben vannak anyagi és absztrakt vetületek. Az információs rendszerben legfontosabbak az információs dokumentumok és a feldolgozásukra szolgáló berendezések, az információs dokumentumok és a felhasználók, tájékoztatók és a felhasználók közötti kapcsolatok. Az információs rendszer egészét tekintve, nagyon bonyolult. Rendszerelemzéses módszerrel történő vizsgálatában az alábbi hierarchikus vázlatból indulhatunk ki:

1. információs rendszerek regionális és ágazati hatáskörük szempontjából:

- a/ nemzetközi információs rendszer;
- b/ nemzeti információs rendszer;
- c/ ágazati és szakmai információs rendszerek;
- d/ termelési, kutatási, tudományos és társadalmi jellegű információs rendszerek.

2. az egyes rendszereken belüli információs folyamatok:

- a/ az információs dokumentumok, meghatározott szakismeretek gyűjtése /figyelése, megrendelése, átvétele, összegyűjtése/;
- b/ az információs állományokba történő feldolgozás /elemzés, jelzetelés, katalogizálás, raktározás/;
- c/ a felhasználó számára történő feldolgozás /visszakeresés, differenciált feltárás/;
- d/ hozzáférhetővé tétel a felhasználók számára /általános vagy címre történő terjesztés, esetleg eladás/.

3. az egyes folyamatokon belüli műveletek:

- a/ meghatározott információs szükséglet vagy igény megállapítása;

- b/ a szükséges információs dokumentum, szakismeret megszerzése;
 - c/ a dokumentum átvétele és gyarapodási nyilvántartásba vétele;
 - d/ katalogizálás;
 - e/ az információs állományban történő elhelyezés;
 - f/ a keresés és átadás további feldolgozásra;
 - g/ a dokumentum különböző szükségletekre történő differenciált feltárássra;
 - h/ átadás általános vagy cím szerinti terjesztésre;
 - i/ hozzáférhetővé tétel ismeretlen felhasználó számára vagy eladás.
- /Futala T./

48/71

027.7

Az egyetemi könyvtárak rendszerelemzése és -szimulációja: módszertani áttekintés. /Organizational analyses and simulation studies of university libraries: a methodological overview./ - NORMAN, R.B. - NANCE, R.E. = Information Storage and Retrieval, 5.k. 4.sz. 1970.febr. p.153-168.

Már 1960-ban javasoltak egy modellt a könyvtár - felhasználó - felügyelet /finanszírozó szerv/ kapcsolatainak leírására. A modellt kezdetben a raktározási kérdések, statisztikai problémák stb. leírására alkalmazták az NSF /National Science Foundation = Nemzeti Tudományos Alap/ pénzügyi támogatásával folytatott kutatásokban. A cikk a modell továbbfejlesztésével /általános könyvtár - felhasználó - felügyelet modell továbbfejlesztése, computeres szimulációs modell, matematikai modell/ foglalkozik, a magatartástudományi és döntéshozatali vonatkozások operációkutatási szempontból történő figyelembevételével.

Az egyetemi könyvtár nem magában álló intézmény, ahhoz, hogy leírjuk, tervezzük vagy értékeljük, figyelembe kell vennünk a felhasználó és a felügyelet hatását is.

A felügyelet és a könyvtár kölcsönhatása. A felügyelet /finanszírozó szerv/ nyújtja a könyvtár működéséhez szükséges eszközöket, ellenőrzi azok felhasználását, értékeli az eredményeket és a további finanszírozás az értékelés eredményétől függ. Ebben a kapcsolatban felmerülő korlátozó tényezők:

a rendelkezésre bocsátott pénzügyi keret /esetleg bizonyos előre meghatározott pótkerettel, előre nem látható esetekre/;

a minimálisan elköltendő összeg.

A két kijelölt összeg különbségétől függően a felügyelet a teljes szabályozástól /mind elköltendő/ a szabályozatlanságig /a könyvtár belátása szerint használhatja fel a keretet/ a feltételek széles változatát írhatja elő. A működési feltételekben is határokat állíthat fel /például a gyűjtőkör kijelölésével stb./.

A felügyelet szerepe minimumra csökken, ha több helyről történik a könyvtár finanszírozása.

A felhasználó és a könyvtár kölcsönhatása: A felhasználó számba veszi az információs szükségletei kielégítéséhez rendelkezésére álló lehetőségeket /bár rendszerint nem mindet/. A figyelembe vett információ-forrásokhoz hozzárendeli elvárásait és megvizsgálja az igényelt szolgáltatás költségét. Az ellenszolgáltatás - költség viszonyának elemzéséhez az ellenszolgáltatás természetes mértéke a szükséglet kielégítésének foka: az elemzés figyelembe veszi az időtényezőt és a hozzáférés kényelmességét is. Ha az elvárás pontosan definiált /a felhasználó pontosan tudja, milyen szolgáltatásra van szüksége/, az ellenszolgáltatás - költség viszonyt a felhasználó rendszerint nem vizsgálja meg, csak abban az esetben, ha a környezet szolgáltatásai jelentősen eltérnek elvárásaitól. A felhasználók a szolgáltatás elégtelen voltára vonatkozó közléssel visszahatnak a rendszerre. Ennek a visszacsatolása révén létrejött hatásnak két oldalát is figyelembe kell vennünk:

megkísérlik befolyásolni a könyvtár jövőbeni tevékenységét;

alkalmat adnak arra, hogy a könyvtár a kinyilvánított és felé irányuló elvárásokról tájékozódjon.

Jobb, ha a könyvtár a második aspektust emeli ki és alkalmazza, mert az első aspektus - a külső befolyásolás, amely rendszerint egyoldalu - lehetősége csökken.

A fenti megfontolások alapján vázolták fel az egyetemi könyvtár magatartási rendszerének modelljét. Ebből, valamint az általános könyvtár - felhasználó - felügyeleti modelljéből több következtetést vontak le:

a visszacsatolás és

a reagálás időkéésésének fontossága;

a döntések hatása mindig több vonatkozásban veendő figyelembe:

operációkutatási szempontból a rendszer bonyolultsági foka igen nagy.

A rendszer középpontját képező könyvtári tevékenység öt résztevékenységre bontható:

beszerzés;

könyvkölcsönzés;

folyóirat-kölcsönzés;

a kiszolgáló személyzet biztosítása;

a kiszolgáló tér /raktár, olvasótermek, kutatószobák stb./ biztosítása.

Az első szimulációs modell további finomítására volt szükség annak ellenére, hogy egy-két eredményt ez a modell is adott /igy például a jobban kézben tartott könyvtár könnyebben alkalmazkodik az állandóan változó felhasználói igényekhez; a kutatókból álló olvasói gárda igen kevésbé érzékeli a könyvtár szervezésének változásait stb./

Másik kísérletként egy olyan könyvtár tevékenységét elemezték, amelynél rohamos növekedése miatt helyhiány keletkezett és ennek következtében igen laza kölcsönzési rendszer alakult ki. A könyvtár átköltöztetésénél két stratégiát tűztek ki:

szigorubb ellenőrzés, szigorubb kölcsönzési politika - ezzel a munkaerő-szükséglet megnő, költségkihatása évenként 5000 dollár;

marad a korábbi lazább kölcsönzési politika - a műveket több példányban kell beszerezni, ennek évi költségkihatása szintén 5000 \$.

A második stratégiát választották, mert az első stratégia szerint eljárva a felhasználók a könyvtár szolgáltatásait kevésbé kedvőnek ítélték volna.

A stratégiai szimulációs tanulmányok drágák és időigényesek, a leírt esetekben azonban matematikai módszerek alkalmazására a probléma bonyolultsága miatt nem volt lehetőség. A következő vizsgálatot már matematikai modellezés segítségével végezték el.

A felhasználó információs szükségleteit különböző módokon elégítheti ki /könyvtár, könyvüzlet, saját gyűjtemény stb./. A feladat tulajdonképpen döntési probléma: mely tényezők korlátozzák a felhasználó döntését valamelyik lehetőség igénybevételére?

A képletek kidolgozásával meghatározhatók voltak a könyvtárak különböző működési körülményeinek megfelelő, a döntést befolyásoló tényezők.

A cikk bizonyítottan látja az operációkutatás alkalmazhatóságának tényét a könyvtári feladatok elemzésében is, annak ellenére, hogy jelenleg inkább még a módszerek alkalmazási lehetőségeinek megértésénél és nem a konkrét alkalmazásánál tartanak a cikkben leírt és az NSF által finanszírozott kutatásokban.

/Schiff E./

49/71

389.6/498/:02:002:659.2

Uj román tájékoztatási és dokumentációs szabványok. /Noi standarde românești in domeniul informării și al documentării./
- BÂNCILĂ, I. = Revista Bibliotecilor, 23.k. 3.sz. 1970. p.154-157.

A szabványosítás körülhatárolt, kis területen nem lehet folyamatos. El kell telnie egy bizonyos időnek, mely alatt átalakulnak az eszmék, módszerek és perspektívák, ami megköveteli az adatok átgondolását, a felmerült hiányok kiegészítését. A Román Szocialista Köztársaságban 1966 és 1968 között a dokumentáció és tájékoztatásügy területén nem jelentek meg új szabványok.

A legutóbbi szabványok fontosságát elsősorban a megalkotásuknál felhasznált munkamódszer adja meg. 1968 márciusában kezdték a munkát. Ezt megelőzően megegyezés jött létre az Oficiul de Stat pentru Standarde /Országos Szabványügyi Hivatal/ és a Consiliul National al Cercetării Științifice /a Tudományos Kutatás Országos Tanácsa/ között, mely szerint a lehető legrövidebb idő alatt ki kell egészíteni a tájékoztatásügyre, dokumentációra és könyvtárügyre vonatkozó szabványokat. A munkában részt vettek a legnagyobb dokumentációs központok, az ország nagy könyvtárai, a Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă /a Kultúra és Művészet Állami Bizottsága/ és a Direcția Generală de Statistică /a Statisztikai Hivatal Központi Igazgatósága/.

Minden javasolt szabványt több fórum bírált. A szabvány kidolgozására vállalkozó intézmény a tanulmányozott bibliográfiák felsorolását és a konzultált intézmények listáját mellékelte a szétküldött előtervezetekhez. A konzultált intézmények a szabvány tárgya szerint egyetemen, főiskolák, kiadóvállalatok, esetleg üzemek. Így pl. a katalóguscédulák szabványának kérdéséhez hozzászólt a Trustul Industrial Poligrafice, București /Poligráfiai Ipari Tröszt/. A megjegyzések bedolgozása után a megváltoztatott szabványtervezetet újra az illetékes intézmények rendelkezésére bocsátották és közös megegyezéssel állapodtak meg a végső szabványokban.

Az új szabványok legnagyobb része eddig még nem szabványosított témákra vonatkozik. Ilyenek:

Elsődleges dokumentumok /STAS 8231-68/,

Másodlagos dokumentumok /STAS 8232-68/,

Szerzői index /STAS 8255-68/,

Tárgyi index /STAS 8254-62/,

Kézi válogatású katalóguscédulák,

Kézi válogatású lejárati cédulák,

Mikrofilmek.

A Biblioteca Academiei Republicii Socialiste Română /A Román Szocialista Köztársaság Tudományos Akadémiájának Könyvtára/ szabványok egész sorozatát dolgozta ki:

Mikrofilmek,

35 mm-es filmek kicsinyítési skálája,

Bibliográfiai és katalogizálási adatok felvétele mikrofilmekre,

35 mm-es filmek tárolása.

Vannak olyan szabványok is, melyek a meglévőket egészítik ki,
pl.

A bibliográfiai adatokban előforduló tipikus román szavak rövidítése /STAS 8256-62/,

Folyóiratcímek rövidítési szabványának kiegészítése /STAS 6074-59/.

Kiegészítették a Könyvtári katalóguscédulák szabványát is, mely részletesebben meghatározza a katalóguscédulák kiállításának előírásait, más a szöveg elrendezése és a perforálás.

Az új szabványosítási munka alapelvei:

a/ a szabványosítás területének kibővítése;

b/ a szabvány szakkatalógus átrendezése /az U 03 alosztásból néhány téma máshova került. Az U 03 alosztás még revízióra szorul, különösen azért, mert ma még a könyvtártudományi kérdéseket elválasztják a tájékoztatástól és dokumentációtól, holott ezek ma már szervesen összetartoznak/;

c/ korszerű elemek bevezetése a meghatározásokba és a munkafolyamatokba;

d/ a meghatározások és munkamódszerek egységesítése országos szinten, annak érdekében, hogy előkészítsék a nemzetközi egységesítést;

e/ a szabványosítás különböző intézmények kollektív munkája.

/Bárány D.-né/

50/71

651.5:778.14.072

A mikrofilm szerepe a korszerű ügyvitelben. /Die Rolle des Mikrofilms in der modernen Verwaltung./ - KRÁMER, W. = Wirtschaftliche Verwaltung, 15.k. 9-10.sz. 1969. p.3-4.

A mikrofilmezésnek célja lehet:

biztonsági mikrofilmezés,

mikrofilm alkalmazása az eredeti dokumentumok helyett, helymegtakarítás és gyors hozzáférhetőség érdekében és végül

aktív mikrofilmezés, melynél minden további munkafolyamat alapja a mikrofilm.

Aktiv mikrofilmezésnél és mikrofilmhasználatnál az iratanyagok /bizonylatok/ és kartotékok mikrofilmezésére 16 mm-es mikrofilmet alkalmaznak; a nyomtatott dokumentumok /könyvek, periodikumok, szabadalmi leírások stb./ mikrofilmezése 35, esetleg 16 mm-es mikrofilm használatát igényli; a műszaki rajzok, tervek mikrofilmezésénél is mindinkább a 35 mm-es képméret uralkodik, mivel a 70 mm-es mikrofilmezés készülék-ellátottsága nem kielégítő.

A különféle mikroformák közül a mikrofilmtekerces archiv célokra megfelelő, amikor lezárt, vagyis teljes anyag szerepel a tekercsen. A mikrofilmes /ablakos/ gépi lyukkártyát műszaki rajzok, tervek tárolására és értékelésére használják. Ezáltal a központi archívum könnyen elláthatja mikrofilmmásolatokkal a munkahelyi rajzgyűjteményeket, ahol olvasó és olvasó-nagyító készülékek segítségével tanulmányozzák, illetve nagyítják a rajzokat. Ujabban a szabadalmi hivatalok is alkalmazzák a mikrofilmes lyukkártyákat, azonban itt az előbbivel azonos méretű mikrofilm 8 felvétel /8 oldal/ szabadalmi leírást tartalmaz. A mikrofilmtároló tasakok mikrofilmcsíkok őrzésére és rendezésére szolgálnak. A mikrofilmes lyukkártyák kézi és gépi rendezésre és válogatásra egyaránt alkalmasak.

A közeljövőben a mikrofilmezés és az elektronikus adatfeldolgozás szorosabb kapcsolata várható. E kapcsolat jelenlegi irányai:

mikrofilmes gépi lyukkártyák lyukasztott adatainak gépi feldolgozása, rendezése;

computernyomtatványok mikrofilmezése;

computeradatok közvetlen kiírása mikrofilmre, COM = Computer Onto Microfilming = computerrel összekapcsolt mikrofilmezés.

Különösen érdekesek azok az USA-ból származó adatok, melyek évi 300 millió dollárra becsülik a mikrofilmpiac forgalmát, és 10 év alatt 300%-os emelkedést várnak, azaz 1977-re évi 1,6 milliárd dollár elérésére számítanak. Jelenleg ezen összeg 65%-át készülékekre, 30%-át mikrofilmekre és 5%-át computerek mikrofilmes gyorskiíróra költik. 1977-re az elektronikus adatfeldolgozással kapcsolatos mikrofilmetechnika részesedése a számítások szerint eléri majd a 45%-ot.

/Péterné L.B./

51/71

651.5:778.14.072

A mikrofilmezés bevezetése irattári célokra. Egy szállítócég tapasztalatai. /Einsatz der Mikroverfilmung für Archivierungszwecke, dargestellt am Beispiel des Otto Versand in Hamburg./ - HEMME, K. = Reprographie, 9.k. 10.sz. 1969. p.269-270.

A cikk az Otto Versand hamburgi szállítócég tapasztalatait ismerteti a bizonylatok mikrofilmezésének megszervezése terén. A munkaszakaszai:

1. minden korábbi bizonylatanyagot szakaszos mikrofilmfelvevővel lefényképeztek /napi 8 órai munkával 14 hónap alatt 10,5 millió felvétel/;

2. folyamatos mikrofilmfelvevővel a napi anyagot naprakész állapotban mikrofilmkezik: 3 munkacsoportban 8 fő dolgozik a teljes anyag mikrofilmzésén.

A megrendelési bizonylatokról egy példány készül az elektronikus adatfeldolgozó gép gyorsnyomtatóján, amit azonnal mikrofilmezni kell. A mikrofilmkező készülék hibája esetén a bizonylatokat két példányban írják ki, és a másolatot később mikrofilmkezik. Ezzel a módszerrel a mágnesszalag gyűjtemény kicsi; az eredeti bizonylatanyag mikrofilmzés után azonnal postázható, nem foglal helyet. A rendszer segítségével az egy bizonylatra eső költség kétharmad részre, a kiadások teljes összege a korábbi kiadások 60-ára csökkent.

/Pétervári L.B./

52/71

655.54/410/

Miért emelkednek a könyvárak? /Why do book prices go on rising?/- BINGLEY, C. = Library Association Record, 71.k. 3.sz. 1969. p.70-74.

A cikk szerzője a nevével viselő /Clive Bingley Ltd./ angol cég ügyvezető igazgatója. A cikk egy előadást tartalmaz, amelyet a szerző 1968 novemberében tartott Manchesterben egy egynapos konferencián, amelyet a könyvtárosok és a könyvkereskedők egyesülete közösen rendezett. A cikk először azt a kérdést tárgyalja, hogyan lehetne a könyvek árát befolyásolni, mert a jelenlegi árakat a szerző is magasnak tartja, azonkívül azt is megállapítja, hogy azok állandóan emelkednek. Egy Penguin könyv ára a második világháború előtt 6 penny volt, ma 5 shilling, tehát az emelkedés tízszeres. A The Bookseller című folyóirat rendszeresen közli 1949 óta az átlagos könyvárakat. Ezekből a jegyzékekből az tűnik ki, hogy az utóbbi években a könyvárak emelkedése átlagosan évetve 10%. A Record című folyóirat számítása szerint még több: 12%. A tankönyvek árának emelkedése nem ilyen meredek. A Holt-Jackson Book Co. kimutatása szerint /ez egy könyvtárellátó cég/ az évi átlagos emelkedés 7%. Az átlagszámítási különbségek onnan erednek, hogy egyik jegyzék sem vesz számba minden megjelent könyvet és így a figyelembe vett könyvek árai módosítják az átlagértékeket. A szerző szerint az évi átlagos könyvár-emelkedés 7-12%. Persze nehézségek is vannak ennél a számításnál, mert megállapították, hogy a könyvek átlagos terjedelme is évről-évre nő, tehát nem tudnak egyenlő tényezőket összehasonlítani.

A szerző ezután az áremelkedés okait elemzi részletesen, s közben összehasonlítja az általános árszínvonal egyéb tényezőivel és a nemzeti jövedelem alakulásával. Messze vezetne, ha ezt itt mind részletesen be akarnánk mutatni, csak egyes érdekesebb megállapításaira mutatunk itt rá. Egy új regény ára 1910-ben átlag kb. 6 shilling volt, 1966-ban 18 shilling 3 penny. 1939-től 1966-ig a nemzeti jövedelem

5200 millió fontról 32 000 millióra, a könyvkiadói ipar bruttó forgalma 10 millió fontról 120 millió fontra emelkedett, vagyis a nemzeti jövedelem emelkedése hatszoros, a kiadói bruttó forgalom emelkedése tizenkétszeres. Ezzel szemben az egész angol ipar adója ebben az időszakban 28 millió fontról 437 millió fontra emelkedett, tehát az emelkedés tizenötszörös. Az áremelkedést három tényező befolyásolja: adóemelkedés /Angliában a könyvkiadók mentesek ugyan a forgalmiadó alól, de közvetve viselik az adókat a gyártásnál használt anyagok árában/, a gyártási és általános költségek emelkedése és a tőkebefektetés szintje /a könyvkiadás nagy tőkebefektetést igényel, mert sok az eladatlan példány/. Az is hátránya a könyvkiadásnak, hogy nem vonzza a tőkét, a nagy kockázat miatt. Az is nehézséget okoz, hogy a kiadott művek számának emelkedésével nem tart arányosan lépést az egy-egy műből eladott példányok száma. Az eladott példányok számának alakulása szinte neveltséges, ha az egy főre eső nemzeti jövedelem alakulásával vetjük egybe /pl. 1965-ben az eladott példányszám mutatója mínusz három, a nemzeti jövedelem plusz száznegyven/. Nagyon érdekes adatok: a fizetett könyvek eladása erősen emelkedik, a kemény kötésűeké erősen csökken. Csökken a kiadók azon bevétele is, amely különböző jogdíjakból származik /filmesítés joga, külföldi kiadás joga/. A különféle ügynökök /pl. a szerzők ügynökségei/ is hozzájárulnak a könyvtárak emelkedéséhez azzal, hogy emelik áraikat. Bár az Angliában kiadott könyveknek az exportból származó bevételek a hazai piacból eredő bevételeknek 40%-át teszik ki, maga a kiadó a sok közvetítő és ügynök miatt ebből nem lát arányosan hasznot. A könyvek eladásának lehetőségeit az is csökkenti, hogy mindig növekszik a könyvtárak száma, azok állománya és kölcsönzési forgalma. A szerző a jelenlegi könyvkereskedelmi módszerekkel is elégedetlen. A cikkben közölt egyik táblázat szerint az átlagos könyvtár-emelkedés 1955 és 1967 között Angliában 140%.

/Moravek L./

53/71

655.54/410/

A könyvek ára. Az angol könyvkiadók egyesületének közleménye.

/The price of books. A statement by the Publishers Association./
= Library Association Record, 71.k. 3.sz. 1969. p.75-76.

Sokan, akik a könyvtárak és tájékoztatási intézmények számára hivatásszerűen foglalkoznak könyvek vásárlásával, magyarázatot kértek arra nézve, hogy az utóbbi néhány évben miért emelkedett a könyvek ára, véleményük szerint túlzottan. A jelen közlemény ezekre a kérdésekre kíván választ adni és fenntartja azt az álláspontot, hogy az angol könyvek árának emelkedése nem túlzott.

A közlemény szerint az új könyvek ára évente emelkedik, de az lenne a különös, ha az infláció és az áremelkedések időszakában nem ez történt volna. Az emelkedés mérvének megállapításához meg kell gondolni, hogy "átlag" könyvtárak számításba vétele félrevezető, mert nem veszi figyelembe a különböző áru könyvek különböző példányszámát. Egy 30 000 példányban megjelent, 3 shilling 6 penny bolti áru könyvnek és egy 3000 példányban megjelent 25 shilling bolti áru könyvnek az átlagára példányonként nem 14 shilling 3 penny, hanem matematikai

számítással 5 shilling 6 penny. Pontos átlagárakat nem lehet számítani, mert nem ismerjük a példányszámokat. Angliában évente mintegy 30 000 mű jelenik meg, a kiadók és kereskedők polcain 250 000 mű fekszik, régebbi kiadásból. Ennek a tömegnek az átlagára kiszámíthatatlan. A régebbi kiadású raktáron lévő példányok árát is lassan emelik a kiadók. Az árak összehasonlítása azért is nehéz, mert pl. két 320 oldalas könyv közül az egyiknek az előállítása 50 százalékkal többbe kerülhet. Az átlagárát legjobban az előállított példányszám befolyásolja. Meg kell gondolni azt is, hogy az egyik könyv jól fogy, a másik sokkal kevésbé, az egyiknél sokat kell reklámra költeni, a másiknál szinte semmit. Azt is meg kell gondolni, hogy a kiadók között éles verseny alakult ki és valamennyi igyekszik az árakat a lehető legalacsonyabban megállapítani. Mindezek figyelembevételére után mégis tény az, hogy a könyvek ára emelkedik. Milyen tényezők okozzák ezt?

Először is az előállítási költségek. A nyomdai árak 1960 január és 1968 október között 77%-kal emelkedtek. Arányosan emelkedtek a kötési árak. A papir importált cellulózéból vagy egyéb megmunkált állapotban importált anyagból készül, s ezek árát a devizaviszonyok befolyásolják. Emelkedtek az általános költségek, a bérek és fizetések, a helyiségek árai és bérei, a különféle tarifák /díjtételek/, a vasúton és hajón való szállítás költségei, a postai szállítás és a teheráru fuvardíja. Felemelték a könyvkereskedőknek nyújtott árengedményt is, például a műszaki könyvek nagy részénél a régi 20-25%-ról 33 és egyharmad %-ra. Nagyobb a tőkebefektetési szükséglet és kereslet, mert a könyvkiadás fejlődő iparág. Növekedett a kiadók profitja is azokhoz az időkhöz képest, amikor a könyvkiadás még "háziipar" volt, ahogyan akkoriban sokan nevezték. Emelkedtek a raktározási költségek és változott a helyzet az újrányomás és új kiadás költségeinél is. Régebben az első kiadásnál megelégedtek a kiadók kisebb haszonnal abban a reményben, hogy az újrányomásnál vagy új kiadásnál ezt behozzák, hiszen ezek előállítási költsége lényegesen alacsonyabb volt /szedés, illusztrációk költsége elesett/. Ma az újrányomás ugyanannyiba kerül, mint az eredeti kiadás.

A rendkívül erős és állandóan növekvő szakosodásnak az a hatása a könyvkiadásra, hogy mindig kisebb területnek szóló könyvek kiadására van szükség, nagyon kevés példányszámban, ami arányosan emeli az egy példányra eső költséget, tehát a könyv árát. Egy 1000 példányszámú könyv szédése ugyanannyiba kerül, mint egy 100 000 példányban megjelenő könyvé. A piac igényesebb a jó kiállítás iránt, pl. nagyon sok színes illusztrációra van szükség, ami természetesen emeli az árát. Egészen új, drága könyvtípusok születtek: a művészeti és művészettörténeti illusztrált művek, karácsonyi ajándékkönyvek stb. Új kiadás esetén nagy a teljesen átdolgozott kiadások száma a tudásterületek igen gyors fejlődése miatt. A könyvtárak sürgetik az olcsó újrányomásokat. Ez sokszor az elhelyezhető igen kis példányszám miatt megvalósíthatatlan. A könyvtárosok azt is kifogásolják, hogy túl sok mű jelenik meg és ezért nem fogynak az egyes művek eléggé. A kiadók válasza: nincs objektív mérce arra, hogy az egyébként jó könyvek közül melyiknek a kiadását mellőzzék, nagy az esély, hogy a válogatás téves lenne. Egyébként a fizetett könyvek olcsóbbak, csak a könyvtárak ezeket kevésbé vásárolják. Mérsékli némileg az árakat az is, ha egy könyv több ország kiadóinak közös kiadása.

/Moravék L./

Információfeldolgozó központok információtárolási kapacitásának igénye. /Storage requirements for information handling centers./

- GURK, H.M. - MINKER, J. = Journal of the Association for Computing Machinery, 17.k. 1.sz. 1970. p.65-77.

A computerre alapozott információfeldolgozó rendszerekben a korszerű, valósidejű és osztott idejű /time-sharing/ computereket alkalmazva, lehetőség nyílik mind az adatoknak, mind a programnak a computerben történő tárolására. Ehhez könnyen hozzáférhető memóriatípusokat /mágneselemez, mágnesdobot stb./ alkalmaznak. A felhasználó, ha szükség van rá, akár "távolról" is "felhívhatja" a computert, hozzáférhet a programhoz vagy az adatbankhoz, másolatot kérhet vagy bármilyen más műveletet végeztethet el a computerrel az abban tárolt adatokkal.

Hasonló a helyzet a könyvtárban vagy dokumentációs központban tárolt adatokkal, a dokumentumokkal is. A felhasználó kérheti a dokumentumok másolatát /a dokumentum természetesen eredeti formájában a központban marad/ vagy valamely módosított dokumentumot, információt az eredeti dokumentumról.

A NASA /National Aeronautics and Space Administration = Országos Légügyi és Űrhajózási Hivatal/ által finanszírozott szerződés alapján a szerzők megpróbálták a két feladat azonossága alapján egy általános matematikai modellt kidolgozni az információk központok /akár gépi, akár nem-gépi/ szükséges tárolási kapacitására.

A primer adatok tárolása mágneslemezen, mágnesdobon, illetve könyvespolcon vagy dokumentumgyűjteményben történhet. Ha nem kerül sor selejtezésre vagy a közvetlen hozzáférhető tárból egy, csak közvetetten hozzáférhető tárba való visszahelyezésre, az információk számának növekedésével a rendszer működése lassúvá válik, csökken a rendszer hasznossága.

Ezért a rendszert úgy kell megszervezni, hogy lehetővé váljék a tárolt anyag időnkénti átvizsgálása és a primer tárból a szekunder tárba való áthelyezése. Így például a computeres tárolás esetén a mágneslemezzel az adat visszahelyezhető mágnesszalagra, lyukkártyára vagy mikrofilmre; a dokumentációs központban ez a szekunder tár lehet mikrofilmtár vagy egy távolabbi raktár. Az adatok beáramlását a rendszerbe, átáramlását a szekunder tárba vagy reaktivizálását azonban tervezni kell. Ezek ismeretében tervezhető a feltétlenül szükséges primer tár /mágneslemez vagy könyvraktár/ mérete is.

Az utóbbi években több esetben alkalmaznak matematikai statisztikai modelleket a tájékoztatási központok munkájának elemzéséhez. A szerzők is matematikai statisztikai módszerrel /az információk beáramlására és a kérdések gyakoriságára Poisson-eloszlást feltételezve/ becsülik meg a primer tárolási kapacitás szükséges nagyságát. Hivatkoznak más szerzőkre abban a vonatkozásban, hogy a megfelelő tervezéshez nem elegendő a dokumentum kiadása óta eltelt idő ismerete /nemcsak ez méri az elavulást/, hanem a dokumentum kikérésének sta-

tisztikája is szükséges. A közölt levezetés a primer tár méreteinek meghatározásánál figyelembe veszi a könyvtári statisztikákat is. A gyakran igényelt dokumentumoknak ugyanis a primer tárból kell maradniuk, függetlenül kiadásuk évétől, sőt a szekunder tárból tárolt dokumentumot is vissza kell helyezni a primer tárból, ha kikérésük elér egy bizonyos gyakoriságot.

A levezetett képlet választ ad arra a kérdésre, mekkora kapacitású primer tárral kell rendelkeznie a rendszernek ahhoz, hogy egy adott dokumentumot a megkívánt valószínűséggel lehessen a primer tárból megtalálniunk /a közlemény 14.sz. képlete/.

/Schiff E./

55/71

778.14.072:659.24:002.513.5

Nagy-Britannia legnagyobb információkereső szolgálata megkezdte működését. /Britain's largest information retrieval service launched./
= MICRODOC, 8.k. 3.sz. 1969. p.64-69.

A brit ipar részére hozzáférhető legnagyobb tájékoztatási szolgálat, a TIM /Technical Information on Microfilm = mikrofilmes műszaki tájékoztatás/ 1969. június 26-án kezdte meg működését. A szolgáltatás nemzetközi szinten is igénybe vehető.

Remélik, hogy a tervezéshez, gyártmányszerkesztéshez stb. szükséges információk összegyűjtésére eddig fordított munkaidő /a mérnök szakemberek munkaidéjének 20%-a/ a szolgáltatás igénybevételével negyed részére csökken.

Az információkat PCMI /Photochromic Micro Image = fotokromikus mikrofelvétel/ rendszerű mikrokártyákra veszik fel, egy-egy kártya 3000 - 5000 oldalt tartalmaz. A gépészeti, elektrotechnikai, elektromechanikai szerkezeti elemekre vonatkozó, valamint anyag- és eszközismerteti adatok gyűjteménye 40 000 oldal.

A rendszer nagyszámú felhasználó számára gazdaságosabban és gyorsabban működik, mint a hagyományos nyomdatechnika.

A mikrokártyán a kicsinyítés 150-szeres. Különleges olvasó-nyomtató segítségével a kért információ gyorsan hozzáférhető; közvetlenül lehet papírképet is készíteni. A cikk röviden ismerteti a PCMI eljárás technikai részleteit is.

A TIM rendszerben az információ tárgyszavak alapján kereshető. A mikrokártya - a szakértőkkel feldolgoztatott, 250 000 oldal összterjedelmű kereskedelmi katalógusok, prospektusok alapján - tartalmazza a gyártmányok műszaki paraméterei szerinti bontásban a szállító cégek címét, telefonszámát; a vonatkozó angol és katonai szabványok összefoglalását; a kereskedelmi elnevezések jegyzékét; kereskedelmi és műszaki egyesületek címét; szakirodalmi hivatkozásokat.

A témakörökre vonatkozóan közli a cikk, hogy például 760 oldal tartalmazza a tranzisztorokra vonatkozó adatokat; az integrált áram-

körökkel kapcsolatban részletes szakmai bontásban 38 gyártó cég adatait dolgozták fel stb.

A TIM szolgáltatás előfizethető: évi 133 £; kibővíthető a vonatkozó szabványok teljes szövegével /pótlólagosan évi 35 £/. A cégek adatainak a rendszerbe történő felvételéért - 20 oldalanként évi 150 £-ot fizetnek.

A teljes mikrofilmár kibővítése és átdolgozása 6 havonként történik; ekkor az előfizetők a teljes módosított gyűjteményt megkapják.

/Schiff B./

56/71

778.14.072:681.3.07

Információtárolás és -elosztás adatfeldolgozással kapcsolatban a PCMI mikrofilmrendszer keretében. /Informationsspeicherung und Verteilung mit Mikrofilmbildtechnik, PCMI, in Verbindung mit Datenverarbeitung./ - BAUER, G. = Reprographie. 2. Bericht über den II. Internationalen Kongress für Reprographie. Köln 25.-31. Oktober 1967. Hrsg. Othmar Helwich. Darmstadt - Wien, Verlag O. Helwich, 1969. p.331-335.

A PCMI /Photochromic Micro-Image = fotokromikus mikrofelvétel/ mikrofilmrendszerben 150-szeres kicsinyítéssel 3200 DIN A/4-es oldalt lehet egy levelezőlap méretű transzparens filmlapra összesűriteni. Erről a filmlapról darabonként tetszés szerinti mennyiségű másolat készíthető.

Az eljáráshoz használt fotokromikus anyag a következő tulajdonságokban különbözik a hagyományos filmekről:

1. nincs szemcséje, így a feloldóképessége a gyakorlatban eléri az 1000 vonal/mm-t;
2. az anyag két fénytartományban befolyásolható: ibolyántúli /UV/ fény feketedést eredményez. A sárgászöld fény letörli a keletkezett feketedést és újabb megvilágításra teszi alkalmassá az anyagot, az információ tehát - mágneses hordozókhoz hasonlóan - törölhető a filmről;
3. a keletkezett képet nem kell előhívni, azonnal látható és minden szempontból ellenőrizhető lesz.

Egy transzparens alap-filmlapról naponként 15 000 db transzparens másolat készíthető, ami 48 millió oldalnak felel meg. Két millió kötetet tartalmazó könyvtár állománya e módszerrel hét íróasztalfiókban elhelyezhető. 500 000 db A/6-os méretű referáló kártya, mely egy átlagos, gyógyászati anyagokat gyártó cég dokumentációs anyagának felel meg, 40 db transzparens filmlapon elhelyezhető. 50 filmlapon elhelyezhető dokumentum-anyag mintegy 400 tekerces mágnesszalagra vehető fel, a mindenkorú rendszertől függően.

A PCMI rendszer erőssége, hogy a filmlapokon lévő dokumentumok rendkívül gyorsan és egyszerűen visszakereshetők. Ez a filmlapokra fényképezett koordináta-indexrendszer segítségével lehetséges. A keresés gyorsítható a PCMI-tár és keresőrendszer összekapcsolásával.

Az eddigi gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy olyan intézményeknél, ahol átlagosan 250 helyre mintegy 40 000 oldal információt kell évente kétszer eljuttatni, a papír és a PCMI kártyák közötti árkülönbség 2 millió DM-t jelent a PCMI javára. A rendszer különösen hasznos a könyvtárak és dokumentációs intézmények részére.

/Gara A./

57/71

778.14.072:681.31

Új eredmények a fotoreprodukálás területén. /New developments in photoreproduction./ - KIERSKY, L.J. = Special Libraries, 60.k. 7.sz. 1969. p.434-436.

Az amerikai National Microfilm Association /Országos Mikrofilm Egyesület/ 18., Bostonban tartott kongresszusának fő témája az "azonnali információ", a computer és mikrofilmtéchnika összekapcsolása volt. A kongresszussal együtt új termékek, készülékek és szolgáltatások kiállítását rendezték meg. Bemutattak computeradatokat fényképező mikrofilmfelvéveket, új típusú filmanyagokat, pl. színes mikrofilmet és erős kicsinyítéssel mikrofilmlapot, ún. ultrafiche-t.

Érdeklődést váltott ki a mikrofilmfelvételek továbbítása távközlési vonalakon; a Magnavox és Xerox vállalatok gyártanak erre a célra használható berendezést.

Az Eastman Kodak Co. bemutatta új filmkazettáit, melyekbe a hagyományos módon raktározott mikrofilmtekercseket orsóval együtt lehet betölteni. A kazetta kereskedelmi elnevezése Recordak Thread-Easy Magazine. A kazettás mikrofilmeket az erre a célra tervezett Recordak Motomatic Reader MFG típusú, motoros filmtovábbítási olvasókészülékkel lehet használni. A film önműködően fűződik be a készülékbe s tekercselődik vissza a kazettába használat után. A 16 mm-es kazetta 33 centbe, a 35 mm-es 66 centbe kerül. Az olvasókészülék ára 1175 dollár, a 19-szeres és a 23-szoros nagyítású objektívek ára darabonként 120 dollár.

A Kodak cég egy másik ujdonsága a KUED /Kodak Unitized Engineering Data = Kodak egységesített műszaki adatok/ elnevezésű tasakos kártya /jacket/, melyben 35 mm széles és 16 mm széles filmdarabok kombináltan is elhelyezhetők, ezáltal egy mikrolapon össze lehet hozni nagyméretű rajzok felvételét 35 mm-es filmen és a hozzá tartozó szövegegykezdőket 16 mm-es filmen.

A 3M Company által bemutatott 3400 jelű mikrofilmfelvévő újszerűsége az, hogy az adókazettába a filmet bármikor vissza lehet csavarítani, azt le lehet venni a gépről, majd egy későbbi időpontban ugyanott lehet folytatni a felvételezést, ahol abbamaradt. Így különféle típusú dokumentumok sorozataiból teljes tekercseket lehet kialakítani.

kitani akkor is, ha a dokumentumok váltakozva kerülnek fényképezésre. A felvevő gép ára 2295 dollár.

A mikrofilmezés legújabb eredményeit a computerrel összekapcsolt mikrofilmfelvevők szemléltették. A szakirodalomban elterjedt elnevezésük: COM /Computer-Onto-Microfilming = computerrel összekapcsolt mikrofilmezés/; rendeltetésük a mágnesszalagon lévő adatok átfordítása emberi szem által olvasható vizuális képpé s annak mikrofilmezése. Az Information International /Cambridge, Mass. USA/ bemutatta FR-80 típusu computer-output mikrofilmezőjét. Programválogatása 8 vonal szélességű és 8 mélységű. Képernyője 20 x 25 cm méretű. A berendezés szótárak, katalógusok szerkesztésére és műszaki tervek, rajzok készítésére is használható. A kiállítás első napján 17 példányt adtak el belőle annak ellenére, hogy ára 225 000 dollár.

A dokumentum-reprodukció új iránya a távközlési rendszereket felhasználó képátvitel. Az adókészülékre helyezett dokumentum képét a berendezés távközlési jelekké alakítja át, majd a vonal másik végén a vevőkészülék visszaalakítja képpé. A képátvitel telefonvonal útján is megvalósítható. Az amerikai WATS /Wide Area Telephone Service = nagyhatósugarú telefonos szolgáltatás/ telefonvonalait már használják képátvitelre, s hasonló szerepet tölt be a Western Union Dataphone nevű rendszere.

/Tótkés L./

58/71

778.14.072:681.327.64

Elektronsugaras adatrögzítés. /Electron beam recording./
= Data Processing, 12.k. 1.sz. 1970. jan.-febr. p.74.

Az EBR /Electron Beam Recording = elektronsugaras adatrögzítés/ rendszere computerrel generált, mágnesszalagon tárolt digitális adatokat visz át közvetlenül mikrofilmre, olvasható szöveg formájában.

A tipikus EBR-rendszer ennek megfelelően egy mágnesszalagos egységből, elektronsugaras adatrögzítőből, tekercsfilmről tekercsfilmare másoló berendezésből, olvasó- vagy olvasó-másolókészülékből áll. A rendszer off-line üzemmódban működik. A mágnesszalagon megvalósított információsűrűségtől függően 60 000 - 47 000 karakter/s sebességgel konvertálja a digitális információt. Az elektronsugár a ceruzához hasonlóan írja a szöveget, előírható nagyításban, száraz-ezüst 16 mm-es mikrofilmre. Az előhívás hő segítségével történik.

A katódugárcsőről "lefényképezett" szövegeket előállító eljárással szemben az EBR-technika /a közvetlenül a filmre "írást" megvalósító technika/ több előnnyel rendelkezik:

nagyobb sebesség a folyamatos üzemmód miatt;

jobb képminőség, az elektronsugár közvetlen hatása miatt;

lehetőség nyílik olyan anyagu film alkalmazására, amely közvetlenül, hő hatására hívható elő.

/Schiff E./

AZ OMKDK-BAN KÉSZÜLT IRODALOMKUTATÁSOK JEGYZÉKE

Az alábbi felsorolás szakrendben az OMKDK-ban legújabbban elkészült irodalomkutatásokat tartalmazza. A zárójelben megadott számok az egyes jegyzékekben közölt adatok számát, valamint a helyrajzi számokat jelentik. A jegyzékekről másolat rendelhető szakirodalmi adatonként 2,- Ft-os áron. Az "annotált" jelzésű bibliográfiák a címen kívül néhány mondatban tartalmi ismertetést /annotációt/ is adnak.

001.89
65.012.221

CPM, PERT és egyéb módszerek a
kutatás tervezésében
16 p. /115/ 4576/B/970

330.101.8
65.011

Gazdasági folyamatok elmélete
8 p. /62/ 4534/B/970

330.113

Gazdasági folyamatok szabályozá-
sa
15 p. /117/ 4537/B/970

330.113

Gazdasági szabályozók szabályozá-
sa
32 p. /181/ 4529/B/970

331.4
658.3-055.2
331-055.2

Prognózis a nők foglalkoztatá-
sának problémái tárgyában
4 p. /19/ 4220/B/970

331.5
331.6.061-058.47

Prognózis az idősebbek foglal-
koztatása, gazdasági aktivitá-
suk növelése tárgyában
6 p. /28/ 4221/B/970

331.81
658.381

Prognózis a munkaidő, munkaidő-
cédőkentés, fizetett szabadság
mértékének várható alakulása,
módszere, feltételei tárgyában
6 p. /34/ 4219/B/970

331.86
658.386

A szakképzettséggel kapcsolatos követelmények változása /pl. szakmunkásokkal, egyetemet végzett szakemberekkel szemben, a műszaki fejlődéssel összefüggésben milyen új igények lépnek fel/
8 p. /58/ 4218/B/970

331.6
331.024.21
331.965

A munkaerőfelhasználás várható alakulása a jövőben /Férfi, női munkaerő, főbb népgazdasági áganként/
6 p. /45/ 4217/B/970/

336.71
330.141

Bankok szerepe az ujratermelésben és a bővített ujratermelésben /Annotált/
27 p. /25/ 4354/B/970

338.92
330.23

Az új gazdaságirányítási rendszer, illetve az új gazdasági mechanizmus /Annotált/
59 p. /174/ 4405/B/970

338.98:336.6

Gazdasági és pénzügyi szabályzók
8 p. /46/ 4524/B/970

371.68
621.397.62
681.327.64

A TV-műsor mágnesszalagos tárolásának felhasználása az oktatásban és szakmai képzésben
5 p. /36/ 4556/B/970

383/388
625
656

Az infrastruktúra fogalma és alkalmazási területei a közlekedésben, különös tekintettel a kérdés közgazdasági vonatkozásaira /Annotált/
10 p. /33/ 4241/B/970

519.283:330.115

Vállalati játékelmélet és gazdasági-matematikai modellek
12 p. /86/ 4532/B/970

531.717.7

Milliméter nagyságrendű átmérőjű gömbök szférikuságának és felületének mérési módszerei
3 p. /14/ 4233/B/970

534.836.2
534.292
534.6
625.098

Testhangok, vibráció /különös tekintettel a közlekedésre/ hatása az emberre, berendezésekre. A vibráció mérése, határértékei, szabványai és szabványtervezetei /Annotált/
63 p. /262/ 4232/B/970

535.65

Szinmérés
7 p. /58/ 448/B/970

536.462.08

Világító- és nemvilágító lámpák hőmérsékletmérési módszerei
11 p. /36/ 4558/B/970

541.182.2/.3
543.275.3

Szemcseméret és koncentráció meghatározás aeroszolloknál. /Annotált/
15 p. /55/ 4264/B/970

546.432:543.3:546.296
556.314:556.531.4
553.76

Rádium és radon közegészségtani vonatkozásai. Korreláció a környezet és az emberi szervezet rádium- és radontartalma között /1966-1970. évi szakirodalom/
6 p. /28/ 4570/B/970

546.432:546.296:543.52:539.1.074

Rádium és radon meghatározása /1966-1970. évi szakirodalom/
6 p. /33/ 4568/B/970

614.73:616-001.28:615.849.2:547.432

Rádium és radon meghatározása talajban, vízben, levegőben és élelmiszerekben /1966-1970. évi szakirodalom/
15 p. /112/ 4569/B/970

62-112
62-187
681.2

Elemekből összeépíthető készülékek elemeinek pontossági vizsgálata
5 p. /21/ 4528/B/970

620.113:519.24

Mintavétel /minőségellenőrzés/ matematikai módszerei
11 p. /80/ 4581/B/970

620.9
662.9

Energetika - tüzeléstechnika
7 p. /51/ 4518/B/970

621.181.5
621.187.16
621.039.85

Vízcsöves kazánok termikus víz-áramlását meghatározó jellemzők mérése radioizotópos nyomjelzéssel
7 p. /32/ 4587/B/970

621.397.62
681.846

Video kazetta és annak alkalmazása
13 p. /111/ 4555/B/970

621.643.2/.24
539.4
620.17

Földbe fektetett csővezetékek szilárdsági igénybevétele
3 p. /18/ 4531/B/970

621.7.016.3
669.146
621.7.079
621.892

Kenési módszerek acélok hidegalakításakor
10 p. /65/ 4586/B/970

624.138.5

Talajszilárdítás elektromos áramon
6 p. /34/ 4537/B/970

628.971.8

Vasut- és kikötővilágítás
6 p. /34/ 4451/B/970

628.973 + 621.977

Belsőtéri világítás
4 p. /33/ 4450/B/970

628.977.1:622

Bányavilágítás
15 p. /106/ 4398/B/970

628.977.4

Kórházi világítás
2 p. /13/ 4436/B/970

633.1

631.53.027

Gabonafélék puffasztása
4 p. /22/ 4201/B/970

638.512.2

Alkotástechnikai módszerek
6 p. /42/ 430 /B/970

658.527

331.875.2

621.39

Korszerű szerelőszerkezetek,
gyártósorok a híradástechni-
kai iparban
5 p. /32/ 4208/B/970

662.76.001.2

681.31

Gázhálózatok számítógépes ter-
vezése és irányítása /orosz és
angol nyelvű/
5 p. /40/ 4204/B/970

664.854:631.361.7

Gyümölcsaszalás, -szárítás,
-liofilizálás /Annotált bibliog-
ráfia Anglia, az Egyesült Álla-
mok, Franciaország, Kanada, az
NSZK és Olaszország gyümölcs-
szárító iparára vonatkozóan/
20 p. /114/ 4387/B/970

669.046.516.049.4

Elektronsugaras zónaolvasztás
4 p. /18/ 4395/B/970

669.712.053.2

Timföldgyártás cirogén módszerei
3 p. /11/ 4404/B/970

678.5.012

628.1.033

Élelmiszerekkel és ivóvízzel
érintkező műanyagok vizsgálati
módszerei. Az egyes országok
előírásai. /Annotált/
22 p. /93/ 4379/B/970

678.5.025.2

678.025.2

534.321.9

Műanyagok ultrahangos előmelegi-
tése /Annotált/
1 p. /1/ 4390/B/970

681.39

681.327.11

Elektronikus adatnyomtató rend-
szer

4 p. /24/ 4430/B/970